

SPIS TREŚCI

Przedmowa do wydania piątego	15
Podziękowania	17
Wykaz symboli matematycznych w kolejności występowania w tekście	18
Wykaz skrótów nazw czasopism i tytułów opracowań zbiorowych	21
Wprowadzenie. Czy teoria ekonomii rozwija się?	23
Uwagi o dalszych lekturach	31
1 Ekonomia przed Adamem Smithem	32
Merkantylizm	32
1. Doktryna bilansu handlowego (32). 2. Mechanizm przepływu kruszcu (34). 3. Obrona merkantylizmu (36). 4. Prekursorzy Keynesa? (37). 5. Racjonalne elementy w teorii merkantylistycznej (39).	
Osiemnastowieczni poprzednicy	40
6. Merkantylistyczny dylemat a ilościowa teoria pieniądza (41). 7. Teoria pełzającej inflacji (42). 8. Esej Cantillona (43). 9. Analiza monetarna (44). 10. Realna stopa procentowa (46).	
Fizjokratyzm	47
11. Znaczenie systemu fizjokratów (47). 12. Tableau économique (48). 13. Podatek jedyny (51). 14. Prawo Saya (51). 15. Wpływy scholastyczne: trochę refleksji (52).	
Uwagi o dalszych lekturach	54
2 Adam Smith	55
1. Adam Smith a rewolucja przemysłowa (56).	
Przewodnik po <i>Bogactwie narodów</i>	57
2. Podział pracy (57). 3. Miernik i źródło wartości (58). 4. Teoria kosztów produkcji (59). 5. Ceny określone przez podaż (60). 6. Płace (64). 7. Zyski (65). 8. Względne płace (66). 9. Renta (68). 10. Społeczna jednostka obrachunkowa (68). 11. Tendencje cen (71). 12. Kapitał i dochód (71). 13. Banki (72). 14. Praca produkcyjna i nieprodukcyjna (72). 15. Optymalna struktura inwestycji (74). 16. Historia synoptyczna (75). 17. Niewidzialna ręka (75). 18. Opodatkowanie i dług publiczny (77). 19. Adam Smith jako ekonomista (77).	
Uwagi o dalszych lekturach	81

3	Ludność, malejące przychody i renta	83
	Teoria ludnościowa	83
	1. Eksplozja wzrostu liczby ludności (84). 2. Analityczne schematy Malthusa (84). 3. Empiryczna treść teorii (86). 4. Hamulce automatyczne (88). 5. Teoria optymalnego zaludnienia a płace oparte na minimum kosztów utrzymania (90). 6. Malthuzjanizm dzisiaj (92).	
	Malejące przychody i teoria renty	93
	7. Prawo malejących przychodów (94). 8. Renta różniczkowa (96). 9. Alternatywny koszt ziemi (98). 10. Ziemia jako czynnik produkcji (99). 11. Podatek od lokalizacji gruntu (100).	
	Uwagi o dalszych lekturach	103
4	System Ricarda	104
	1. Teoria zysków wyrażonych w pszenicy, czyli model zbożowy (105). 2. Teoria wartości opartej na pracy (108). 3. Koszt kapitału a wartość oparta na pracy (111). 4. Efekt Ricarda (112). 5. Niezmienna miara wartości (113). 6. Fundamentalny teoremat podziału (115). 7. Skutki akumulacji kapitału (118). 8. Tendencja względnych udziałów (120). 9. Postęp techniczny (123).	
	Przewodnik po <i>Zasadach ekonomii politycznej</i>	125
	10. Wartość (125). 11. Względne płace (126). 12. Niezmienna miara wartości (127). 13. Popyt i podaż (129). 14. Rachunek produktu społecznego (129). 15. Czy Ricardo wyznawał teorię wartości opartej na pracy? (130). 16. Renta (131). 17. Udoskonalenia w rolnictwie (131). 18. Płace (133). 19. Zyski (135). 20. Handel zagraniczny (137). 21. Prawo kosztów komparatywnych (137). 22. Naturalny podział kruszcu (142). 23. Teoria parytetu siły nabywczej (143). 24. Prawo Saya (144). 25. Pesymizm? (145). 26. Teoria pieniądza (145). 27. Spór wokół bulionizmu (145). 28. Kwestia maszyn (148). 29. Podatki (149). 30. Trwały wpływ Ricarda (150). 31. Sraffa: Ricardo w nowoczesnym przebraniu (152). 32. Ricardo w jeszcze nowocześniejszym przebraniu (157).	
	Uwagi o dalszych lekturach	159
5	Prawo Saya a klasyczna teoria pieniądza	161
	Prawo rynków Saya	161
	1. Tożsamość Saya (162). 2. Dychotomizacja procesu powstawania cen (165). 3. Tożsamość Saya a ilościowa teoria pieniądza (166). 4. Równość Saya (167). 5. Równość Saya w pismach klasyków (168). 6. Keynes a prawo Saya (169). 7. Mechanizm bezpośredni (170). 8. Mechanizm pośredni (174). 9. Oszczędności, inwestycje i tezauryzacja pieniądza (175). 10. Realna stopa procentowa (176). 11. Przymusowe oszczędności (177). 12. Wnioski (179).	
	Malthusa teoria nadprodukcji	179
	13. Przypadek Malthusa (180). 14. Teoria podkonsumpcji (180). 15. Wzrost wykładniczy (182). 16. Co naprawdę powiedział Malthus (186). 17. Ricardo a Malthus (190).	
	Uwagi o dalszych lekturach	191
6	John Stuart Mill	192
	Przewodnik po <i>Zasadach ekonomii politycznej</i>	193
	1. Prawa produkcji i prawa podziału (193). 2. Teoria pracy produkcyjnej (194). 3. Teoria kapitału (195). 4. Teoria funduszu płac (198). 5. Ekonomia wyprzedzania a ekonomia synchronizacji (200). 6. Problem maszyn (201). 7. Tempo wzrostu czynników produkcji (202). 8. Socjalizm (203). 9. Obyczaje a prawa podziału (203). 10. Struktura podziału	

dochodu według grup społecznych (204). 11. Teoria wiążąca procent z powstrzymaniem się od wydatków (205). 12. Teoria wartości (208). 13. Ilościowa teoria pieniądza (210). 14. Inflacja (211). 15. Teoria funduszy pożyczkowych (212). 16. Prawo Saya (212). 17. Spór między „szkołą obiegu pieniężnego” a „szkołą bankowości” (213). 18. Teoria weksli realnych (214). 19. Stanowisko Milla wobec zarządzania systemem pieniężnym (215). 20. Teoria wartości międzynarodowych (216). 21. Międzynarodowe poziomy płac i cen (219). 22. Prawo Hume’a (220). 23. Płatności transferowe (221). 24. Teoria lokowania nadwyżki za granicą (221). 25. Podstawy teorii handlu międzynarodowego (222). 26. Statyka i dynamika (223). 27. Malejąca stopa zysku (224). 28. Stan stacjonarny (225). 29. Podatki (225). 30. Rozkład obciążeń podatkowych (226). 31. Dług publiczny (226). 32. Zakres funkcji państwa w dziedzinie gospodarki (227). 33. Poglądy ekonomistów klasycznych na oświatę (227). 34. Ekonomści klasyczni a ustawy fabryczne (229). 35. John Stuart Mill jako ekonomista (231).

Uwagi o dalszych lekturach 232

7 Ekonomia Marksowska 234

1. Terminologia (235). 2. Wartość i wartość dodatkowa (236). 3. Wielka sprzeczność (237). 4. Problem transformacji (238). 5. Próby rozwiązania problemu transformacji (240). 6. Historyczna transformacja (243). 7. Po co teoria wartości? (246). 8. Marksowski argument na rzecz teorii opartej na pracy (247). 9. Zysk jako nie zarobiony dochód (248). 10. Marks a Böhm-Bawerk (251). 11. Wartość dodatkowa a nadwyżka ekonomiczna (252). 12. Prawa ruchu kapitalizmu (255). 13. Prawo spadającej stopy zysku (255). 14. Rzut oka na fakty (259). 15. Innowacje kapitałoszczędne (260). 16. Schematy reprodukcji (261). 17. Cykle koniunkturalne (263). 18. Funkcja inwestycji (264). 19. Mit innowacji pracooszczędnych (266). 20. Zubożenie klasy robotniczej (268). 21. Ekonomiczny imperializm (270). 22. Rola założeń instytucjonalnych (273).

Przewodnik po *Kapitale* 275

23. Wartość (275). 24. Praca społecznie niezbędna (276). 25. Fetyszyzm towarowy (277). 26. Teoria pieniądza (278). 27. Wartość dodatkowa (278). 28. Ustawy fabryczne (279). 29. Wykorzystanie materiału historycznego (279). 30. Podział pracy i maszyny (280). 31. Wartość dodatkowa a wydajność pracy (281). 32. Akumulacja kapitału (281). 33. Bezwzględne i względne zubożenie (282). 34. Pierwotna akumulacja (283). 35. Koszty dystrybucji (283). 36. Obrót kapitału (284). 37. Schematy reprodukcji (285). 38. Jeszcze raz o wielkiej sprzeczności (285). 39. Problem transformacji (286). 40. Prawo spadającej stopy zysku (287). 41. Innowacje kapitałoszczędne (288). 42. Handel zagraniczny (289). 43. Cykle koniunkturalne (290). 44. Pieniądz i procent (290). 45. Teoria renty (291). 46. Marks jako ekonomista (292).

Uwagi o dalszych lekturach 294

8 Rewolucja marginalna 296

Narodziny użyteczności krańcowej: interpretacja w kategoriach bezwzględnych czy względnych? 296

1. Nowy punkt wyjścia (297). 2. Zasada maksymalizacji (299). 3. Wartość i podział (300). 4. Geneza teorii użyteczności krańcowej (302). 5. Odkrycie wielokrotne? (306). 6. Kiedy rewolucja jest rewolucją? (309). 7. Powolny marsz pod górę (311).

Jevons 313

8. Teoria wymiany (314). 9. Wymiana bilateralna i wymiana w warunkach konkurencji (315). 10. Łańcuch logiczny (317). 11. Przykreść pracy (318). 12. Ujemne czy dodatnie nachylenie krzywych podaży pracy? (320). 13. Teoria kapitału (321).

Inni prekursorzy 322

14. Cournot o maksymalizacji zysku (323).	15. Teoria duopolu (323).	16. Dupuit i tradycja francuskiej inżynierii (325).	17. Teoria produktywności krańcowej Thünera (327).	18. Drugie prawo Gossena (331).
Uwagi o dalszych lekturach				331
9	Teoria Marshalla: użyteczność i popyt			333
Teoria użyteczności				333
1. Mierzalność użyteczności (334). 2. Operacyjne mierzenie użyteczności (335). 3. Hipoteza Bernoulliego (338). 4. Hazard i ubezpieczenie (339). 5. Hipoteza Bernoulliego a progresja podatkowa (342). 6. Wyprowadzanie krzywych popytu (344). 7. Stałość krańcowej użyteczności pieniądza (346). 8. Rekapitulacja (348). 9. Metoda krzywych obojętności (350). 10. Metoda ujawnionych preferencji (355). 11. Marshallowskie krzywe popytu (357). 12. Status subiektywnej teorii wartości (360).				
Ekonomia dobrobytu				363
13. Renta konsumenta (363). 14. Rekapitulacja (366). 15. Cztery renty konsumenta (369). 16. Teoria podatków i subsydiów (372).				
Uwagi o dalszych lekturach				376
10	Teoria Marshalla: koszt i podaż			378
1. Okres krótki (378). 2. Quasi-renty (382). 3. Okres długi (383). 4. Korzyści zewnętrzne (<i>external economies</i>) (388). 5. Co to są korzyści zewnętrzne? (391). 6. Renta producentów (393). 7. Asymetryczność „efektu dobrobytu” (398). 8. Przedsiębiorstwo reprezentatywne (400). 9. Konkurencja monopolistyczna (401).				
Przewodnik po <i>Zasadach ekonomiki</i>				406
10. Wstęp (407). 11. Zakres, istota i metoda ekonomii (407). 12. Potrzeby i aktywność (407). 13. Użyteczność krańcowa (408). 14. Popyt konsumenta (408). 15. Renta konsumenta (410). 16. Prawo malejących przychodów (411). 17. Wzrost liczby ludności (412). 18. Wzrost kapitału (412). 19. Podział pracy, czyli organizacja przemysłowa (413). 20. Równowaga popytu i podaży (414). 21. Warunki stabilności (415). 22. Okres krótki i okres długi (419). 23. Popyt łączny i złożony, podaż łączna i złożona (420). 24. Krańcowy produkt netto (420). 25. Renta i quasi-renta (421). 26. Przychody rosnące (421). 27. Krzywa wydatków szczególnych (422). 28. Podatki i subsydia (423). 29. Teoria monopolu (424). 30. Teoria podziału na podstawie produktywności krańcowej (425). 31. Podaż czynników produkcji (425). 32. Szczególne właściwości czynnika pracy (426). 33. Teoria procentu (428). 34. Teoria zysku (428). 35. Teoria renty (429). 36. Przebieg procesu rozwoju gospodarczego (429). 37. Wielkość dzieła Marshalla (429).				
Uwagi o dalszych lekturach				431
11	Produkcyjność krańcowa i ceny czynników wytwórczych			432
Popyt na czynniki produkcji				432
1. Teoria produktywności krańcowej (433). 2. Wnioski normatywne (434). 3. Wyzysk (435). 4. Czy możliwa jest ciągłość substytucji? (437). 5. Teoria imputacji (437). 6. Programowanie liniowe (438). 7. Zastrzeżenie Hobsona (443). 8. Teoria „gospodarki wysokich płac” (445). 9. Obecna pozycja teorii produktywności krańcowej (446).				
Liniowo jednorodne funkcje produkcji				448
10. „Wyczerpywalność” produktu (449). 11. Własności formalne liniowo jednorodnych funkcji produkcji (452). 12. Ekonomiczny sens liniowo jednorodnych funkcji produkcji (461).				
Optymalne rozmiary przedsiębiorstwa				463
13. Dowód Wicksella (463). 14. Teza o niepodzielności (464). 15. Autentycznie zmienne				

przychody względem skali (466). 16. „Ujemne korzyści” zarządzania (467). 17. Wzrost przedsiębiorstwa (467).	
Teoria zysku	468
18. Znaczenie czystego zysku (468). 19. Przedsiębiorca jako czynnik produkcji (469). 20. Historia pojęcia przedsiębiorczości (470). 21. Zysk jako przychód z tytułu niepewności (473). 22. Zysk jako przychód z innowacji (475). 23. Zysk jako przychód z arbitrażu (476).	
Agregatowe funkcje produkcji	476
24. Koncepcja funkcji produkcji w skali mikro (478). 25. Problem agregacji (481). 26. Mierzenie kapitału (483).	
Postęp techniczny i innowacje procesów	484
27. Taksonomia (486). 28. Tendencja proautomatyzacyjna postępu technicznego (491). 29. Mechanizm bodźców (494). 30. Zaniedbanie postępu technicznego przez teorię ekonomii (497). 31. Krańcowa produktywność raz jeszcze (498).	
Przewodnik po książce „Prosty sens ekonomii politycznej” P.H. Wicksteeda	500
32. Zachowanie konsumenta (501). 33. Pojęcie zmiennej maksymalizowanej (502). 34. Kształtowanie się cen (502). 35. Podaż jako odwrócony popyt (502). 36. Doktryna kosztów alternatywnych (503). 37. Koszty alternatywne i ceny czynników (505). 38. Podział (507). 39. Prawa przychodu (507). 40. Prawo renty (508). 41. Ekonomia stosowana (508).	
Uwagi o dalszych lekturach	509
12 Austriacka teoria kapitału i procentu	511
Böhm-Bawerka teoria procentu	511
1. Produkcyjność zwiększonej okръności (512). 2. Trzy przyczyny istnienia procentu (513). 3. Przyczyna pierwsza (513). 4. Przyczyna druga (516). 5. Przyczyna trzecia (517). 6. Oddziaływania wzajemne trzech przyczyn (518). 7. Wyznaczanie wysokości procentu (519).	
Przeciętny okres produkcji	520
8. Model Böhm-Bawerka (521). 9. Definicja okresu przeciętnego (526). 10. Obliczanie okresu przeciętnego (527). 11. Czy okres przeciętny jest nieskończenie długi? (530). 12. Odrzucenie koncepcji przeciętnego okresu produkcji (531). 13. Synchronizacja produkcji i konsumpcji (532). 14. Okres przeciętny a relacja kapitału do produktu (535).	
Teoremat „przełączenia”	536
15. Podwójne przełączenie (537). 16. Uproszczony przypadek wytwarzania wielu produktów przy jednej technice (538). 17. Czy zjawisko „przełączenia” jest prawdopodobne? (540). 18. Autopsja (542).	
Fishera teoria procentu	543
19. Chęci i możliwości (543). 20. Stopa przychodu ponad koszty (544). 21. Prezentacja graficzna (546). 22. Niektóre zastosowania wykresu (548). 23. Teoria decyzji inwestycyjnych (549). 24. Realna i pieniężna stopa procentowa (551). 25. Stopa realna w gospodarce dynamicznej (554). 26. Teorie realne i teorie pieniężne (555).	
Efekt Ricarda	556
27. Efekt akordeonowy (557). 28. Przedstawienie efektu akordeonowego (557). 29. Znaczenie racjonowania kapitału (560). 30. Wnioski (562). 31. Płace pieniężne i płace realne (563).	
Przewodnik po tomie 1 „Wykładów o ekonomii politycznej” Wicksella	564
32. Użyteczność i wartość (564). 33. Ekonomia dobrobytu (565). 34. Konkurencja	

niedoskonała (566). 35. Produkcja i podział (566). 36. Kapitał (568). 37. Struktura kapitału (569). 38. Teoria procentu Böhm-Bawerka (571). 39. Optymalny okres składowania (572). 40. Wartość kapitału (573). 41. Efekt Wicksella (576). 42. Definicje kapitału (578). 43. Akumulacja kapitału (579). 44. Teoria ekonomii społecznej Cassela (579). 45. Dobra trwałe (579). 46. Wicksell jako ekonomista (580).

Uwagi o dalszych lekturach 581

13 Równowaga ogólna i ekonomiczna teoria dobrobytu 583

Walrasowska równowaga ogólna 583

1. Pojęcie równowagi ogólnej (584). 2. System Walrasa (585). 3. Istnienie równowagi ogólnej (586). 4. Stabilność i oznaczoność (588). 5. Upadek i odrodzenie się teorii równowagi ogólnej (591).

Przewodnik po „Elementach czystej ekonomii” 592

6. Przedmowa do wydania czwartego (592). 7. Definicje podstawowych terminów (593). 8. Wymiana bilateralna (593). 9. Wymiana multilateralna (594). 10. Teoria produkcji (595). 11. Teoria tworzenia kapitału (596). 12. Tworzenie kapitału czy akumulacja kapitału? (597). 13. Teoria pieniądza (599). 14. Teoria produktywności krańcowej (600). 15. Monopol i opodatkowanie (601). 16. Ocena wkładu Walrasa (601).

Ekonomiczna teoria dobrobytu Pareta 604

17. Warunki optimum wymiany (604). 18. Optimum Pareta (607). 19. „Podwójne kryterium” Scitovsky’ego (608). 20. Nowsza ekonomia dobrobytu (609). 21. Warunki marginalne (611). 22. Optymalne właściwości konkurencji doskonałej (613). 23. Wzajemna współzależność nierynkowa (614). 24. Dobra publiczne (614). 25. Ekonomiczna teoria dobrobytu A. Pigou (616). 26. Rozwiązania gorsze od najlepszych (*second-best solutions*) (620). 27. Ceny zgodne z kosztami krańcowymi (621). 28. Zagubiona maksyma (625). 29. Analiza kosztów i korzyści (627). 30. I znów konflikt między efektywnością a równością (sprawiedliwością) podziału (628). 31. Konkurencja jako stan końcowy a konkurencja jako proces (629).

Uwagi o dalszych lekturach 631

14 Teoria ekonomii przestrzennej i klasyczna teoria lokalizacji 633

1. Państwo izolowane (633). 2. Teoria renty (635). 3. Znowu problem Thünera (636). 4. Teoria kręgów (pierścieni) (637). 5. Teoria lokalizacji zakładu przemysłowego (640). 6. Problem trzypunktowy (640). 7. Obszary zbytu (642). 8. Rozwój teorii lokalizacji w nowszych czasach (643). 9. Webera teoria lokalizacji przemysłu (644). 10. Analiza obszaru rynkowego (646). 11. Teoria równowagi ogólnej Isarda (647). 12. Liniowe funkcje transportu (648). 13. Co pozostało z klasycznej teorii lokalizacji? (648). 14. Utrzymujące się zaniedbywanie teorii lokalizacji (649).

Uwagi o dalszych lekturach 650

15 Neoklasyczna teoria pieniądza, procentu i cen 651

1. Co to jest ilościowa teoria pieniądza? (652). 2. Fisher i Marshall (655). 3. Rehabilitacja mechanizmu pośredniego u Wicksella (657). 4. Proces kumulacyjny (658). 5. Równowaga pieniężna (659). 6. Pojęcia oszczędności i inwestycji (660). 7. Stabilizacja cen (661). 8. Oczekiwania (663). 9. Keynes i Wicksell (665). 10. Popyt na pieniądz po Keynesie (665).

Przewodnik po tomie II „Wykładów ekonomii politycznej” Wicksella 667

11. Szybkość obiegu (667). 12. Krzywa popytu na pieniądz (668). 13. Mechanizm bezpośredni i mechanizm pośredni (669). 14. Dwie stopy (670). 15. Cykle koniunkturalne

(671). 16. Reforma walutowa (671). 17. Czy podaż pieniądza jest egzogeniczna? (672). 18. Czy popyt na pieniądz jest stabilny? (677). 19. Czy pieniądz jest neutralny? (678).

Uwagi o dalszych lekturach 679

16 Teoria makroekonomiczna 680

System Keynesa 680

1. Rewolucja Keynesowska (681). 2. Dlaczego się to udało? (682). 3. Główne elementy historii sukcesu (685). 4. Główne oryginalne prognozy Keynesa (687). 5. Inne prognozy Keynesowskie (689).

Przewodnik po *Ogólnej teorii zatrudnienia, procentu i pieniądza* 691

6. Przedmowa (691). 7. Postulaty ekonomii klasycznej (692). 8. Zasada efektywnego popytu (693). 9. Definicje terminów (694). 10. Skłonność do konsumpcji (694). 11. Skłonność do inwestowania (695). 12. Stopa procentowa (697). 13. Właściwości kapitału, procentu i pieniądza (697). 14. Ponowne sformułowanie *Ogólnej teorii* (699). 15. Płace nominalne i ceny (699). 16. Obrona Pigou (701). 17. Krzywa globalnej podaży (704). 18. Refleksje na temat *Ogólnej teorii* (704). 19. Co miał na myśli Keynes? (706). 20. Odczytanie krzywych *IS-LM* (707). 21. Interpretacje dynamiczne (709). 22. Nowe odczytanie Keynesa (713). 23. Wkład Keynesa w teorię ekonomii (715).

Makroekonomia po Keynesie 716

24. Krzywa Phillipsa (716). 25. Naturalna stopa bezrobocia (720). 26. W jaki sposób kształtują się oczekiwania (722). 27. Racjonalne oczekiwania (725). 28. Teoria cykli koniunkturalnych w ujęciu realnym kontra neokeynesizm (727).

Uwagi o dalszych lekturach 729

17 Postscriptum metodologiczne 731

1. Falsyfikowalność hipotez w klasycznej teorii ekonomii (732). 2. Falsyfikowalność hipotez w teorii neoklasycznej (734). 3. Granice stosowania „kryterium falsyfikowalności” w ekonomii (736). 4. Rola sądów wartościujących (741). 5. Instytucjonalizm amerykański (743). 6. Dlaczego w ogóle zajmować się historią myśli ekonomicznej? (746).

Uwagi o dalszych lekturach 747

Indeks nazwisk 748

Indeks rzeczowy 755